

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیهما السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

نام رقيه
در تاريخ

محمد رضایی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نام رقيه سلام الله عليها در تاريخ

نويسنده:

محمد رضايي

ناشر چاپي:

پاگاه شميم نينوا

ناشر ديگيتالي:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	نام رقیه سلام الله علیها در تاریخ
۶	مشخصات کتاب
۶	نام رقیه در تاریخ
۶	پژوهشی در دیدگاه‌های تاریخی در مورد حضرت رقیه علیهاالسلام
۶	طرح بحث
۷	پی نوشتها
۸	درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

نام رقیه سلام الله علیها در تاریخ

مشخصات کتاب

نویسنده: محمد رضایی

ناشر: پایگاه شمیم نینوا

نام رقیه در تاریخ

این نام ویژه تاریخ اسلام نیست، بلکه پیش از ظهور پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله) نیز این نام در جزیره العرب رواج داشته است. به عنوان نمونه، نام یکی از دختران هاشم (نیای دوم پیامبر (صلی الله علیه و آله)) رقیه بود که عمه حضرت عبدالله، پدر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) به شمار می‌آید. (۱) نخستین فردی که در اسلام به این اسم، نام گذاری گردید، دختر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و حضرت خدیجه بود. پس از این نام گذاری، نام رقیه به عنوان یکی از نام‌های خوب و زینت بخش اسلامی درآمد. امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) نیز یکی از دخترانش را به همین اسم نامید که این دختر بعدها به ازدواج حضرت مسلم بن عقیل (علیه السلام) درآمد. این روند ادامه یافت تا آن جا که برخی دختران امامان دیگر مانند امام حسن مجتبی (علیه السلام)، (۲) امام حسین (علیه السلام) و دو تن از دختران امام کاظم (علیه السلام) نیز رقیه نامیده شدند. گفتنی است، برای جلوگیری از اشتباه، آن دو را رقیه و رقیه صغری می‌نامیدند. (۳)

پژوهشی در دیدگاه‌های تاریخی در مورد حضرت رقیه علیها السلام

در بعضی کتاب‌های تاریخی، نام حضرت رقیه (علیها السلام) آمده، ولی در بسیاری از آن‌ها نامی از ایشان برده نشده است. این احتمال وجود دارد که تشابه اسمی میان فرزندان امام حسین (علیه السلام)، سبب پیش آمدن این مسأله شده باشد. هم چنان که بعضی از کتاب‌ها به این مسأله اذعان دارند و بنا بر نقل آن‌ها، حضرت رقیه (علیها السلام) همان فاطمه صغری (علیها السلام) است. در چگونگی درگذشت ایشان نیز اختلاف نظر وجود دارد که در این جا به این دو مسأله خواهیم پرداخت.

طرح بحث

برای روشن شدن این مطلب، بحث را با طرح یک پرسش بنیادین و بسیار مشهور آغاز می‌کنیم که: آیا نبودن نام حضرت رقیه (علیها السلام) در شمار فرزندان امام حسین (علیه السلام) در کتاب‌های معتبری چون ارشاد مفید، اعلام الوری، کشف الغمّه و دلائل الامامه، بر نبودن چنین شخصیتی در تاریخ دلالت دارد؟ با بیان چند مقدمه، پاسخ این پرسش به خوبی روشن می‌شود: (۱) در دوره زندگانی ائمه اطهار (علیهم السلام) و در صدر اسلام مسائلی مانند کمبود امکانات نگارشی، اختناق شدید حکمرانان اموی، کم توجهی به ثبت و ضبط جزئیات رویدادها، فشار حکومت بر سیره نویسندگان، جانب داری‌ها و... سبب بروز بعضی اختلافات در نقل مطالب تاریخی می‌شده است. (۲) در اثر تاخت و تازها و وجود بربریت و دانش ستیزی بعضی حکمرانان، بسیاری از منابع ارزشمند از میان رفته است. به همین دلیل، این گمان تقویت می‌شود که چه بسا بسیاری از این اسناد و منابع معتبر، در جریان این درگیری‌ها، از بین رفته و به دست ما نرسیده است. (۳) تعدد فرزندان، تشابه اسمی و به ویژه سرگذشت‌های شبیه در مورد شخصیت‌های گوناگون تاریخی و گاه وجود ابهام در گذشته‌ها و پیشینه زندگی افراد، امر را بر تاریخ نویسندگان مشتبه کرده است. همان گونه که

این مسأله در مورد دیگر شخصیت‌های تاریخی - حتی در جریان قیام عاشورا - نیز به چشم می‌خورد. (۴) همان گونه که پیش‌تر گفته شد، امام حسین (علیه‌السلام) به دلیل شدت علاقه به پدر بزرگوار و مادر گرامی‌شان، نام همه فرزندان خود را فاطمه و علی می‌گذاشتند. این امر خود منشأ بسیاری از سهو قلم‌ها در نگاشتن شرح حال زندگانی فرزندان امام حسین (علیه‌السلام) گردیده است. قراین و شواهدی نیز در دست است که رقیه (علیها‌السلام) را فاطمه صغیره می‌خوانده‌اند. احتمال دارد همین موضوع سبب غفلت از نام اصلی ایشان شده باشد. (۵) بنابراین، نیامدن نام حضرت رقیه (علیها‌السلام)، در کتاب‌های تاریخی، اگر چه شک در وجود تاریخی او را بسیار تقویت می‌کند، اما هرگز دلیل بر نبودن چنین شخصیتی در تاریخ نیست. افزون بر آن، مهم‌ترین دلیل فراموشی یا کم رنگ شدن حضور این شخصیت، زندگانی کوتاه ایشان است که سبب شده ردّ کمتری از ایشان در تاریخ به چشم بخورد. در مورد حضرت علی اصغر (علیه‌السلام) نیز به جرأت می‌توان گفت: اگر شهادت او بحجوه نبرد و وجود شاهدان بسیار بر این جریان نبود، نامی از حضرت علی اصغر (علیه‌السلام) نیز امروز در بین کتاب‌های معتبر شیعه به چشم نمی‌خورد؛ زیرا تاریخ‌نویسی فنی است که با جمع آوری اقوال سر و کار دارد که بسیاری از آن‌ها شاهد عینی نداشته و به صورت نقل قول گرد هم آمده است. تنها موضوعی که در آن مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد، درستی و یا نادرستی آن از حیث ثقه بودن راوی است که البته این موضوع فقط در تاریخ اسلام وجود دارد. اما به عنوان نمونه، در بحث حدیث، معرفه‌ها و مشخصه‌های دیگری نیز برای سنجش درستی اخبار، موجود می‌باشد که خبر را با تعادل و نیز تراجیح، علاج معارضه و تراجم، بررسی دلالت و عملیات‌های دیگر مورد بررسی قرار می‌دهند. افزون بر مطالب بالا، دو شاهد قوی نیز بر اثبات وجود ایشان در تاریخ ذکر شده است. ابتدا گفتگویی که بین امام و اهل حرم در آخرین لحظات نبرد حضرت سیدالشهدا (علیه‌السلام) هنگام مواجهه با شمر، رخ می‌دهد. امام رو به خیام کرده و فرمودند: "أَلَا يَا زَيْنَبُ، يَا سَكِينَةَ! يَا وَلَدِي! مَنْ ذَا يَكُونُ لَكُمْ بَعْدِي؟ أَلَا يَا رُقَيْهَ وَ يَا أُمَّ كَلثُومَ! أَنْتُمْ وَ دِيْعَةُ رَبِّي، الْيَوْمَ قَدْ قَرَبَ الْوَعْدُ؛" ای زینب، ای سکینه! ای فرزندانم! چه کسی پس از من برای شما باقی می‌ماند؟ ای رقیه و ای ام کلثوم! شما امانت‌های خدا بودید نزد من، اکنون لحظه میعاد من فرارسیده است. (۶) هم چنین در سخنی که امام برای آرام کردن خواهر، همسر و فرزندان به آنان می‌فرماید، آمده است: «يَا أُخْتَيَاهُ، يَا أُمَّ كَلثُومَ وَ أَنْتِ يَا زَيْنَبَ وَ أَنْتِ يَا رُقَيْهَ وَ أَنْتِ يَا فَاطِمَهَ وَ أَنْتِ يَا رَبَابَ! أَنْظُرْنَ إِذَا أَنَا قُتِلْتُ فَلَا تَشْفَقَنَّ عَلَيَّ جَبِيًّا وَ لَا تَحْمُسْنَ عَلَيَّ وَجْهًا وَ لَا تَقْلَنَّ عَلَيَّ هِجْرًا؛ خواهرم، ام کلثوم و تو ای زینب! تو ای رقیه و فاطمه و رباب! سختم را در نظر دارید [و به یاد داشته باشید] هنگامی که من کشته شدم، برای من گریبان چاک نزنید و صورت نخراشید و سخنی ناروا مگویید. (۷) در مورد تشابه اسمی رقیه (علیها‌السلام) و فاطمه صغیره به یک جریان تاریخی اشاره می‌کنیم. مسلم گچ کار از اهالی کوفه می‌گوید: «وقتی اهل بیت (علیهم‌السلام) را وارد کوفه کردند، نیزه داران، سرهای مقدس شهیدان را جلوی محمل زینب (علیها‌السلام) می‌بردند. حضرت با دیدن آن سرها، از شدت ناراحتی، سرش را به چوبه محمل کوید و با سوز و گداز شعری را با این مضامین سرود: ای هلال من که چون بدر کامل شدی و در خسوف فرورفتی! ای پاره دلم! گمان نمی‌کردم روزی مصیبت تو را بینم. برادر! با فاطمه خردسال و صغیرت، سخن بگو که نزدیک است دلش از غصه آب شود. چرا این قدر با ما نامهربان شده ای؟ برادر جان! چقدر برای این دختر کوچک سخت است که پدرش را صدا بزند، ولی او جوابش را ندهد.» (۸) حضرت زینب (علیها‌السلام) در این شعر از رقیه (علیها‌السلام) به فاطمه صغیره یاد می‌کند و این مسأله را روشن می‌کند که فاطمه صغیره که در بعضی از کتاب‌ها از او یاد شده، همان دختر خردسالی است که در خرابه شام جان داده است.

پی‌نوشتها

۱- ر.ک: مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۴ ه. ق، ج ۱۵، ص ۳۹۲ - الارشاد، ج ۲، ص ۲۲۰ - همان، ص ۳۴۳ - محمدی اشتهاردی، محمد، سرگذشت جان سوز حضرت رقیه (علیها‌السلام)، تهران، انتشارات مطهر، ۱۳۸۰ ه. ش، ص

۱۲. هـ جمعی از نویسندگان، موسوعه کلمات الامام الحسین (علیه السلام)، قم، دارالمعروف، چاپ اول، ۱۳۷۳ هـ. ش، ص ۵۱۱. ۶- ابن طاووس، ابوالقاسم ابوالحسن بن سعدالدین، اللهوف علی قتلی الطفوف، قم، انتشارات اسوه، چاپ اول، ۱۴۱۴ هـ. ق، ص ۱۴۱؛ اعلام الوری، ص ۲۳۶، (با اندکی تغییر). ۷- قمی، شیخ عباس، نفس المهموم، تهران، مکتبه الاسلامیه، ۱۳۶۸ هـ. ق، ص ۲۵۲؛ بحار الانوار، ج ۴۵، ص ۱۱۵.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی) آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیت های گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی

دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

(و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

(ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

(ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

(ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

(ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳ (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵ (۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایند انشاءالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۵۳-۰۶۰۹ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام: - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می رسانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، اما تو دریچه ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بپدان، نگاه می دارد و با حجت های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می سازد و او را می شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گام‌ها

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

